

Informační bulletin

HISTORICKÉ SPOLEČNOSTI PRO
AKTUALIZACI ODKAZU ČESKÉ REFORMACE,
o. s.

VERITAS

č. 17/2009

Pro informaci svých členů vydává VERITAS podle potřeby.

OBSAH	Str.
1. <u>28. seminář pro učitele a zájemce o dějepis, český jazyk a společenské vědy (podzim 2008):</u>	
<i>Masaryk a Hus</i> (J. Kotyk).....	2
2. <u>Cesta valdenské a české reformace (předání stezky veřejnosti 25/10/2008)</u>	6
3. <u>29. seminář pro učitele a zájemce o dějepis, český jazyk a společenské vědy (jaro 2009):</u>	
<i>O rané církvi. Chápání heretiků v prvních stoletích</i> (J. Rokyta).....	9
4. <u>Společnost VERITAS na konci roku 2008</u>	9
5. <u>Evangnet a internetové stránky společnosti VERITAS</u>	10
6. <u>O čem jednal výbor společnosti VERITAS</u>	11
7. <u>Sjezd Kostnické jednoty 2008</u>	12
8. <u>Upozornění na nové publikace</u>	13
9. <u>Pozvánky na nejbližší akce</u>	19

28. seminář pro učitele a zájemce o dějepis, český jazyk a spol. vědy (Pardubice, 11/10/2008)

Masaryk a Hus

■ **PhDr. Jiří Kotyk, Ph.D.** (Historický ústav Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové), člen *Komise pro studium problematiky osobnosti a díla Mistra Jana Husa při České biskupské konferenci Římskokatolické církve*

Husova postava, jeho osobnost a učení byly ve středu pozornosti T. G. Masaryka (1850–1937) takřka po celý jeho život.

Již 15. listopadu 1882 v přednášce pro studentský spolek *Jungmann* o Blaise Pascalovi konstatoval Masaryk, tehdy profesor Karlovy univerzity, že česká inteligence nerozumí Husově náboženskosti.¹ V roce 1885, v roce milénia smrti sv. Metoděje, otiskl Masaryk v *Athenæu* výzvu k založení spolku pro vydávání písemných památek náboženského a církevního vývoje českého národa, v níž mj. dokazoval význam těchto historických pramenů pro poznání Husova jazyka a díla. Jako finanční základ věnoval pro tento účel 1 000 zlatých. Založení spolku však překazil tehdejší prudký boj o pravost rukopisů Královédvorského a Zelenohorského, takže původní Masarykovy myšlenky se chopila teprve roku 1903 Česká akademie edicí *Sbírky pramenů českého hnutí náboženského ze XIV. a XV. století* a za první republiky pak Společnost Husova muzea.² V roce 1889 prof. Jan Kvíčala se pokusil „rozličným manévrováním“ vynechat desku se jménem Husovým v seznamu historických osobností, jejichž pamětní desky měly být osazeny na

Museum regni Bohemiae, dnešní Národní muzeum v Praze. Když na českém zemském sněmu téhož roku pronesl princ Karel Schwarzenberg známý a často citovaný výrok o husitech jako bandě lupičů a žhářů a komunistech 15. století, zvedla se vlna odporu a vznikla myšlenka postavit navzdory šlechtě a Staročechům Husův pomník v Praze. Ke sbírce vyzvali spisovatelé Jan Neruda, Svatopluk Čech, Karolina Světlá 3. prosince 1889. T. G. Masaryk vyzval dr. F. L. Riegra, aby v lednu 1890 na chystaném sjezdu Staročeské strany promluvil o Husovi. Nestalo se tak. Pražský arcibiskup a kardinál hrabě Schönborn 8. 12. 1889 varoval věřící pastýřským listem před sbírkou na pomník muže, jenž způsobil duchovní rozdvojení v českém národě.³ 31. května 1890 pak vznikl volbou výbor spolku pro Husův pomník, jehož členem byl i T. G. Masaryk a kromě něj i V. Náprstek, Svat. Čech, J. V. Sládek a další.⁴ 10. října 1890 sestavil Masaryk žádost „slavné radě královského hlavního města“, aby poskytla jako stavební místo na pomník tzv. Malé náměstí na Starém městě.⁵ Žádost se odvolává na názory W. W. Tomka (cituje z *Dějů království Českého*: „Byl muž ctnostného života, mravů přísných, nehledící na svůj zisk“) a katolického biskupa Hefelega (autora *Conziliengeschichte* z roku 1874, který přiznal Husovi mravní hrdinství, jež prokázal smrtí za své přesvědčení). Masaryk uvádí, že výbor „dbal všech možných ohledů“ při zvažování umístění pomníku, hlavně v souvislosti s návrhem na Velké, tj. dnešní Staroměstské náměstí. Problematika umístění pomníku se znovu vrátila roku 1896, ačkoliv

¹ J. Herben, T. G. Masaryk, 5. vydání 1946 – SFINX (B. Janda), 26.

² Dtto, 33.

³ M. Ransdorf, M. Jan Hus, vyd. UNIVERSE Praha 1993, edice Svět českého myšlení, kap. 1.

⁴ Úplné složení výboru viz T. G. Masaryk, Jan Hus. Naše obrození a naše reformace, 5. vyd. 1925, 172.

⁵ Čas, 18.10.1890, č. 42, 665 a násl. a T. G. Masaryk, Jan Hus (vyd. 1925), 163–170.

valná hromada spolku 12. dubna 1891, konaná na Staroměstské radnici, přijala návrh na Malé náměstí. T. G. Masaryk v *Čase* z 1. 8. 1896⁶ reagoval na článek z *Národních listů* z 24. 7. 1896 a *Hlasu národa* z 23. 7. 1896. Tehdy již nebyl členem výboru spolku. Proti mínění architektů ve prospěch Velkého náměstí zopakoval svůj názor z *Naší doby* z července 1896: „Komu neběží při věci o demonstraci, tomu je dosti lhostejno, kde pomník bude stát, hlavní věc je, aby pomník byl krásný, ušlechtilý, aby dal výraz ideji Husově a aby stál co nejdříve. Že se například na neklidné a okázalé Václavské náměstí nehodí, rozumí se snad samo sebou, tam může stát pomník nějakého jezdce vojevůdce (...) Velké náměstí by se hodilo, ale zde vzniká kolice se sochou Mariánskou. Naše mínění je, že celá akce pomníková nemá tolik vnitřní opravdovosti, aby vůdcové její chtěli si místo to proti protestu kruhů katolických vynutit. Proto agitaci pro místo to nedůvěřujeme. Podle situace pokládáme, původní návrh výboru za nejspříhodnější, totiž, aby pomník postaven byl na historicky oprávněném místě, kde by citů katolických urážel co nejméně a kde by také, jak se sluší, v krásném a vhodném okolí a pozadí architektonický působil, myslilo se původně na náměstí Malé anebo Betlémské.“⁷ Masaryk v *Čase* z 1. 8. 1896 znovu zdůraznil, že hlavním vodítkem spolku bylo „neurážeti citů náboženských“ a připomněl v té souvislosti votum radního G. Adámka proti Staroměstskému náměstí: „Národ náš má nepřátel již dost, nedělejme si jich tedy ještě více.“⁸ Masaryk pokračuje: „Nevyslovil jsem se ovšem, že by socha Husova na Velkém náměstí stát nemohla. Ale o to neběží. Tvrdím pouze, že hodí se na Betlémské náměstí lépe z ohledu na Husa a jeho dílo životní. Dává se teď také heslo, že se jeho sochou na Velkém náměstí mají také uctíti mučedníci bělohorští. Podle mého citu a názoru nemělo by se jméno Husovo s touto událostí spojovat tak těsně – než nebudu se o tom šířit, protože by to vyžadovalo obšírnějšího výkladu o celém průběhu naší reformace a církevního vývoje. Uvedlo se také, že prý je teď více peněz na pomník větší. Avšak to není důvod žádný, těch peněz není skutečně tak mnohem více než r. 1890 a je jich na veliký a důstojný pomník na Velkém náměstí vůbec velmi málo. Avšak nejedná se přece o peněz více nebo méně, nýbrž o zásady, na jejichž základě Husův pomník má být postaven, a zásady ty nemění se několika zlatkami.“⁹ Je pozoruhodné, s jakým citem T. G. Masaryk problém zvažoval ze všech stran. Stejněho názoru s Masarykem byl i J. Kolář, v jehož osobní korespondenci z let 1900–1903 s ruským hudebním skladatelem M. A. Balakirevem (1837–1910), zastáncem pravoslavné kanonizace M. J. Husa, je obsažen Kolářův názor pro Betlémské náměstí.¹⁰ Balakirev prosazoval názor, že „památce svatých stavějí se kostely a kaple“ a pokračoval: „Velký křesťanský mučedník Jan Hus byl ponížen ve své vlasti na politického činitele a staví se mu ne kostel, ale pomník.“ Prof. Josef Kalousek (1830–1915) po svém vystoupení při kladení základního kamene k Husovu pomníku 6. července 1903 oprávněně konstatoval, že klást Husa a mariánský kult proti sobě je trpké nedorozumění dějin.¹¹ M. Pazourek nedávno znovu prokázal, že Mistr Jan Hus byl upřímným mariánským ctitelem.¹² Pomník od Ladislava Šalouna (1879–1946) byl odhalen jen tiše v roce 1915, protože za války došlo k policejnímu zákazu oslav. T. G. Masaryk poprvé pomník uviděl při svém návratu z exilu do vlasti – 21. prosince 1918.

Roku 1896 vyšla nákladem *Času* Masarykova přednáška o J. Husovi, proslovená v Kolíně 6. července 1895 v tamním Občanském klubu. Název uváděl: *Jan Hus, naše obrození a naše reformace*. Tiskem J. Otty. Stran 60. Cena 30 kr.¹³ Právě zde – poprvé

⁶ *Čas*, 1.8.1896, č. 31, 481 a násl. a T. G. Masaryk, *Jan Hus* (vyd. 1925), 171–178.

⁷ T. G. Masaryk, *Jan Hus* (vyd. 1925), 171–172.

⁸ Dtto, 173 a 176.

⁹ Dtto, 176–177.

¹⁰ A. Florovskij, *Jan Hus v ruském pojetí*, Praha 1935, 43–47.

¹¹ M. Ransdorf, cit. d., 32.

¹² M. Pazourek, O významu mariánské úcty M. J. Husa pro ekumenismus, *Dialog Evropa XXI.*, č. 2, 1994, 12–14.

¹³ Přednáška byla otištěna i v II. ročníku „*Naší doby*“ (č. 11–12) a TGM do ní (č. 8, 20.5.1896) pod šifrou „F“ napsal autoreferát. V 2. vydání vyšla kniha r. 1899, v 3. rozšířeném vydání r. 1903 (120 s.) nákladem *Času*,

v Kolíně r. 1895 – T. G. Masaryk vyslovil tolikrát mu vyčítanou větu, že česká otázka je otázkou náboženskou. Hlavní tezí Masarykova spisu o Husovi je dále tvrzení, že naše národní obrození (Dobrovský, Kollár, Šafařík, Palacký, Havlíček, Augustin Smetana) pokračovalo v Husově odkazu a v odkazu české reformace. Masaryk položil velmi sugestivní otázku: „Jsme národ Husův a rádi se tak zveme – avšak jsme tím národem Husovým doopravdy a ve skutečnosti?“ a odpovídá si: „Nejsme. Ještě nejsme. V našem národním usilování je veliký nedostatek vnitřního života, života duchovního.“¹⁴ Staví do protikladu Husovu náboženskost a liberalismus 19. století a vytyčuje jako národní ideál do budoucna humanitu Českých bratří. Vyzdvihuje etický náboj v Husovi, jeho snahu „o obrození mravů a všeho života vůbec“, „úsilí o člověka nového.“ Připomíná tělesné i duchovní násilí na Husovi v Kostnici, zpochybňuje legitimitu koncilu a rád uvádí, že „mírný a nestranný Lechler odhodlal se k výroku, že se Kostnický koncil dopustil na Husovi justiční vraždy – soudcové k výsledku skutečně přinesli hotový návrh ortelu.“¹⁵ Přiznává, že Husova smrt působila očistně i na církve. „Nejvíce zpronevěřili jsme se reformaci, že jsme následovali násilnického příkladu svých odpůrců, že se naši předkové bránili, je správné, ale dopouštěli se o své újmě násilí proti odpůrcům svým, také chtěli reformaci provést násilím.“¹⁶ Velmi aktuální jsou stále tato Masarykova slova o pravdě z jeho spisu o Husovi: „Bojovat pro pravdu znamená pro pravdu pracovat, pracovat duchem, pracovat pravdou. Protože však proti sobě nestojí pravda a nepravda, ale lidé pravdy hledající, často a často pravdy neslyšíme, neučíme se jí a nemilujeme, ale potlačujeme toho, kdo pravdu drží. I to se stává, že v nedočkavosti a netrpělivosti pravdě dopomoci chceme nepravdou, neučíme pravdě, ale ve jménu pravdy činíme násilí. Tak stalo se též u nás. Odpůrcově Husovi učili násilí, násilí jejich zplodilo násilí vyznavačů Husových. Nebylo by spravedlivé toho neuznávat, nebylo by prospěšné toho nepoznat.“¹⁷ A dále: „V tom není zlo, že se pro pravdu rozestupujeme na různé tábory, ale je v tom, že tábory si osobují samospasitelnost pravdy absolutní a že ve jménu té pravdy sahají k meči, usilujíce o jednotu mechanickou, namísto jednoty v duchu a v pravdě.“¹⁸ Ostrými slovy kritizuje nacionalismus a „věčný antagonismus proti Němcům“, strach před vlastní malostí, „která jako hlodavý červ sedí v samém nitru české duše.“¹⁹ Připomíná Palackého srovnání katolicismu a protestantství, které svými principy (autority a svobodného rozumu) odpovídají postulátům lidského ducha a mají se vzájemně co možná pronikat. Také německý národ čerpá ze svého náboženského dualismu kulturní sílu.“²⁰ Připomíná též Havlíčkův návrh na reformu katolické církve 21²¹ z roku 1849 a vyzývá k rozmetání kostnické hranice předsudků a nelásky. „Rozmetati musíme hranici, již neživí již sancta simplicitas, ale indifferentism a panovačnost.“²² Ostře kritizuje liberály, kteří věří jen v politickou moc, „život lidský nedovedou cenit leda hmotně, ať už věří pouze v peníze a stroje nebo v parlament...“²³ V dodatku k 3. vydání roku 1903 přičinil T. G. Masaryk ještě polemiku s J. Kalouskem a jeho spisem *O potřebě prohloubení vědomosti o Husovi a jeho době* (vyd. 1902) a s přednáškou

tiskem A. Beauforta, ve 4. vydání r. 1923 redakcí Masarykova osobního tajemníka Vasilu K. Škracha v knihovně „Myšlenky a zájmy doby“ u nakladatelů Bursíka a Kohouta v Praze, 5. vydání vytiskla r. 1925 Unie Praha jako nezměněný otisk 4. vydání.

¹⁴ T. G. Masaryk, Jan Hus (vyd. 1925), 9.

¹⁵ Dtto, 26.

¹⁶ Dtto, 28.

¹⁷ Dtto, 22–23.

¹⁸ Dtto, 24.

¹⁹ Dtto, 45.

²⁰ T. G. Masaryk si všímá hlavně Palackého spisu proti prof. G. Höflerovi „Die Geschichte des Husitentums und Prof. C. Höfler“, 2. vyd. 1868, X. hlava, z něž čerpá hlavně teze o náboženské snášenlivosti a vzájemném oplodňování se náboženských systémů.

²¹ Národní Noviny 7.6.1849.

²² T. G. Masaryk, Jan Hus (vyd. 1925), 74.

²³ Dtto, 82.

prof. J. Pekaře, kterou pronesl r. 1902 na Staroměstské radnici. Uvádí tu mj.: „Nemůže být nejasno, čím Hus nám byl a je. Předně: Husovo životní dílo byl boj za reformu náboženskou, Hus byl náboženským reformátorem. Toť obsah jeho života a smrti, a proto nám je vzorem náboženské opravdivosti. Kdo se chce Husa dovolávat plným právem a doopravdy, musí se ho dovolávat jako vzoru učitele ve věcech náboženských.“²⁴ Polemiku s J. Pekařem, který akcentoval národní ideu jako vůdčí myšlenku filozofie českých dějin, Masaryk končí slovy: „Je-li náboženství náboženstvím, (...) pak nelze ho odvozovati z mohutnosti jiné, ani z národnosti, ani z hospodářství a vůbec z ničeho než – z náboženství. A dokonce reforma náboženství, intensivní vzrušení náboženské, nedá se nikterak vyložit nacionalismem.“²⁵

Roku 1899 29. června promluvil T. G. Masaryk na 1. akademické slavnosti Husově na Žofíně, kterou zahájil starosta studentského spolku *Jeroným* právník Čeněk Mistr. Přednáška o rozsahu 16 stran vyšla r. 1899 a v 2. vydání r. 1919 pod názvem *Hus českému studentstvu*.²⁶ Masaryk vychází z Husovy závěti ve prospěch Martina z Volyně (podzim 1414), z níž cituje „confiteor učitele žákovi“: „Co jsi, co jsi byl, co budeš, vždy uvažuj!“

Vytyčuje Husa jako „program nám a celému světu“ a opakuje svoji tezi z roku 1895, že česká otázka byla a je otázkou náboženskou. Hýbala národem celých 400 let. 17. července 1910 proslovil pak T. G. Masaryk na Kozím Hrádku v jižních Čechách přednášku *M. Jan Hus a česká reformace*, jež poprvé vyšla tiskem nákladem tábořského časopisu *Jiskra* o 26 stranách jako č. 3 knihovničky *Jiskry* za 20 haléřů. Brožuru vytiskl Petr Frank v Táboře.²⁷ Masaryk zdůrazňuje opět etickou stránku náboženství a říká: „Mne vábí Hus svým příkladem, ale já si nakonec přece jen

řeknu, že nad Husa reformace pokročila, já si vyvolím Komenského.“ Vyzývá k duchovnímu odpoutání se od Říma a k odluce státu od církve. „Náboženství musí býti jako Husovi věci svědomí a ne politiky.“ Je třeba se obrodit mravně nábožensky.

Roku 1914 před Vánocemi odchází T. G. Masaryk do exilu. Následující rok 1915 je rokem kulatého husovského výročí (500 let od jeho upálení). Jak již bylo uvedeno výše, v Praze byl policejní zákaz Husových oslav. Masaryk dělá tedy z Husa politikum venku, nejdříve 4. července 1915 o něm přednáší na schůzi krajanského spolku „Svatopluk Čech“ ve švýcarském Curychu, o dva dny později pak v Ženevě ve Velké reformační síni za předsednictví L. Gautiera po přednášce francouzského historika E. Denise.²⁸ Těmito projevy zahájil Masaryk veřejně svůj odboj proti rakousko-uherské monarchii ve světové válce a navázal tak – podle V. K. Škracha – „na myšlenky reformace a obrození a na svou a naši českou ideu humanity“. V Curychu prohlásil českou ideu a ideu rakouskou za dva nesmiřitelné světy a boj za politickou svobodu národa označil za hlavní dědictví české reformace. Velké Husovy oslavy proběhly tehdy i v USA a v Londýně.²⁹ Nelze opomenout

²⁴ Dtto, 103.

²⁵ Dtto, 124.

²⁶ Tento nadpis nese i roku 1925, kdy je na s. 125–138 přílohou 5. vydání Masarykova Jana Husa.

²⁷ V novém vydání vyšla r. 1919 a potřetí byla otištěna v 5. vydání Jana Husa (1925), 139–159.

²⁸ Obě přednášky vyšly nedávno v 3. čísle časopisu Masarykova společnosti „Odkaz“ (1995), 13–15. Ženevskou přednášku otiskla 15.7.1915 francouzská revue „La Nation Tchèque“ (1. roč., č. 6, 99). Je též přílohou 5. vydání Masarykova Husa (181–183).

²⁹ J. Herben, T. G. Masaryk, 5. vyd. 1946, 162–163.

ani skutečnost, že 17. srpna 1917 navštívil Masaryk v Rusku 1. pluk Jana Husi, jenž se stal základním kamenem ruských legií.

V období, kdy již byl prezidentem nového státu, jej roku 1923 Husova evangelická fakulta jmenovala čestným doktorem teologie.

Roku 1925 proběhly Husovy oslavy (510 let od kostnického rozsudku) ve znamení tzv. Marmaggiho aféry. Co se vlastně stalo? Nad oslavami na Staroměstském náměstí převzali záštitu T. G. Masaryk (protektorát oslav) a ministerský předseda agrárník Antonín Švehla (čestné předsednictví oslav). Na Pražském Hradě zavlál tentokrát kromě státní vlajky i husitský prapor s kalichem. V noci z 6. na 7. červenec 1925 opustil pak na protest papežský nuncius Marmaggi Prahu z Wilsonova nádraží, když předtím v dopise ministru zahraničí dr. E. Benešovi napsal, že „Svatý Stolec považuje účast prezidenta a ministerského předsedy ČSR na Husových oslavách za urážku, ať ona účast byla oficiální či neoficiální.“ Následovala krize v tehdejší vládní koalici, protože čs. socialisté vystoupili z vlády, když jim koaliční strany neodpověděly na jejich interpelaci. Šlo o ministry J. Stříbrného a dr. E. Frankeho. Poslankyně F. Zemínová proslula tehdy nevybíravými slovy: „Bude-li Svatá Stolice tvrdá, tak jí dáme šaratici.“ Kruhy blízké národně demokratické straně tvrdily, že Marmaggi se nechal ovlivnit pražským arcibiskupem dr. F. Kordačem (1852–1934), což potvrdil i katolický *Pražský večerník*.³⁰ Ve veřejnosti a tisku se rozpoutal „kulturní boj“ se všemi nekulturními průvodními jevy, v němž na jedné straně vévodily *České slovo* a Peroutkova *Přítomnost*, na straně druhé orgán pražského arcibiskupství *Čech*.³¹ Došlo k přerušení diplomatických styků ČSR s Vatikánem, lidová strana v čele s mons. J. Šrámkem zůstala však v koalici. Téhož roku T. G. Masaryk ve své *Světové revoluci* napsal o Husovi: „Hus (...) je nám vzorem mravní odhodlanosti, pevnosti a náboženské opravdovosti (...) Jeho boj o vyšší mravnost a zbožnost, zpečetěný obětí života, byl bojem proti mravní dekadenci církve, kněžství a papežství.“³² Správně konstatuje J. Bílý, že „Masarykova republika chápala sama sebe v protikladu k Vídni, úzce spjaté s katolickou církví.“³³ Šlo o zjevnou demonstraci jasného protestu proti sepětí trůnu a oltáře v c.k. mocnářství. Je tu třeba však též připomenout osobní účast T. G. Masaryka 27. září 1929 na oslavách milénia sv. Václava na Václavském náměstí, kde po vystoupení univ. prof. dr. J. Kaprase Masaryk zdůraznil, že „zdravý život národa spočívá na vzdělanosti a mravnosti, na mravnosti posvěcené pravou zbožností.“ Svůj projev skončil slovy: „S pomocí Boží nedáme zahynouti sobě ani budoucím.“³⁴ Připomeňme tu ještě, že Karel Čapek ve svých *Hovorech s TGM* zaznamenal i tento prezidentův výrok: „Ti lidé, co mají plná ústa, že jsme národ Husův, kdo z nich přečetl aspoň kousek Husa?“³⁵ „Husova země, kolébka světové reformace, je dnes zemí po baltských republikách s nejnižší religiozitou v Evropě.“³⁶ Není tento fakt též ovocem dlouholetých a vyčerpávajících náboženských válek a rozbrojů, v nichž náboženství bylo často jen zástěrkou pro politické cíle a touhu po moci? ■

Převzato z: Teologické texty 19, 1997, č. 4, s. 133–134. 2× foto v textu: Miroslav Soukup, jr.

Cesta valdenské a české reformace (předání stezky veřejnosti 25/10/2008)

V sobotu 25. října 2008 byla historickou společností **VERITAS** dokončena a předána veřejnosti k užívání nová turistická naučná stezka v blízkosti Dačic a Telče na jihu naší vlasti. Jde o prostřední úsek tzv. Cesty valdenské a české reformace. Stezka by měla v budoucnu, až bude realizována v celé své zamýšlené trase, spojit Jihočeský kraj a kraj

³⁰ Východ, list čs. národní demokracie pro východní Čechy, č. 29 z 18.7.1925, úvodník „Trapný případ“.

³¹ Vyhodnocení této tiskové polemiky by vydalo nu samostatnou studii.

³² T. G. Masaryk, Světová revoluce, vyd. 1925 Orbis a Čin, 601.

³³ J. Bílý, A. Koniáš, Vyšehrad 1996, 267.

³⁴ J. Herben, cit. d., 403.

³⁵ K. Čapek, Hovory s TGM (vyd. ČS 1969), 89.

³⁶ J. Bílý, A. Koniáš, Vyšehrad 1996, 269.

Vysočinu. Otevření stezky se uskutečnilo v rámci pravidelné akce Putování do Velké Lhoty pořádané historickou společností **VERITAS** a tradiční podzimní brigády mladých historiků.

Stezka připomíná místa pobytu valdenských, tj. skupiny křesťanů, jejichž hnutí ve středověku zahájilo světovou reformaci. Stoupenci učení Petra Valda se na pomezí Čech, Moravy a Rakouska dostali v důsledku pronásledování západní církví na přelomu 13. a 14. století. Roku 1340 proti nim byla vyhlášena první křížová výprava proti tzv. kacířům na našem území, vedená Oldřichem z Hradce. S tím se pojilo rozsáhlé vyšetřování inkvizičního soudu a zajatí valdenští byli uvězněni ve zdech hradu Landštejn a také v Jindřichově Hradci.

Stezka dále akcentuje vývoj české reformace v regionu zejména v předtoleranční a toleranční době. Právě otevřený střední úsek přímo prochází oblastí, kde byli v předtoleranční době tajní evangelíci několikrát vyšetřováni pro podezření z „kacířství“. Po vymožení vyhlášení tolerančního patentu se pak na Velkolhotecku přihlásily čtyři popisované obce takřka celé (!) k evangelické víře.

Prostřední úsek stezky začíná u Klepáková mlýna, významného střediska předtoleranční skryté církve české reformace. Zachovaly se zde vzácné knihy, zejména bible a kancionály. Stezka dále pokračuje do obce Brandlín, která byla typická písmáctvím a láskou ke knihám. Po 150 letech násilné rekatolizace zde bylo více než 90 % obyvatel evangelíky. V obci později fungovala evangelická škola, zřízená evangelickým sborem ze sousední obce Velké Lhoty u Dačic. Třetí zastavení otevřeného úseku naučné stezky je v Radlicích. I tato obec byla v toleranční době prakticky celá evangelická; v jedné z usedlostí v předtoleranční době fungovala ilegální knihovna sloužící širšímu společenství křesťanů navazujících na českou reformaci. Další informační tabule naučné stezky připomíná bývalý tzv. majestátní kostelík sv. Ducha, postavený roku 1609 po vydání Majestátu císaře Rudolfa II. v katastru obce Šach. Po Bílé hoře byl kostelík konfiskován, po tolerančním patentu nevrácen potomkům původních vlastníků a postupně se rozpadl. Před tolerančním patentem se v něm konala tajná shromáždění skryté církve české reformace. Cesta k následující tabuli vede nedaleko jeho ruiny, kterou její nynější majitelé nedovolili v terénu ani označit vysvětlující tabulkou. Tento úsek procházející po dlouho nepoužívané polní cestě musel být loni v létě mladými historiky v rámci jejich pracovního soustředění s vydatným přispěním místních sympatizantů z Farního sboru ČCE v Telči nově prokletěn a vysekán, aby se stal pro turisty schůdný. V obci Šach připomíná tabule naučné stezky některé významné šachovské rodáky z předtoleranční doby (Pavla Jamu, umučeného pro víru roku 1763, jeho vnučku Alžbětu, která se zprvu jako jediná z celé rodiny přihlásila dokonce ještě jako nezletilá v roce 1782 ke své víře a dodala tak odvahu i svým příbuzným, a také Mariannu Macků, která byla při výslechu v předtoleranční době podle ústního podání přinucena jezuitou vypít kolomaz). I tato obec bývala z více než devíti desetin evangelická. Předposlední z tabulí naučné stezky už stojí přímo ve Středisku české reformace ve Velké Lhotě u Dačic. Ta je svým unikátním, památkově chráněným tolerančním areálem, jedinečná v celé České republice. Právě zde je dokumentován zvláštní vývoj české reformace v toleranční době, který dodnes dosvědčují dva v těsné blízkosti stojící evangelické kostely, patřící původně dvěma tolerančním sborům, luterskému a helvetskému. V druhém z nich je dnes stálá výstava „Česká reformace v evropském kontextu“. Tabule ovšem přibližuje fotografii i společný hřbitov věřících obou konfesí, který

v obci také leží. Poslední zastávkou otevřeného úseku naučné stezky je osada Poldovka, ležící na úbočí vrchu Hradisko, dominanty širého okolí.

Prostřední úsek Cesty valdenské a české reformace byl financován z grantu na rozvoj šetrné turistiky Jihočeského kraje a za přispění dalších dárců, kterým touto cestou děkujeme. Realizaci obou zbývajících (koncových) úseků – ve směru ke Studánce Páně pod Javořicí a na opačné straně do okolí Kunžaku – plánujeme na léta budoucí.

Naučná stezka je volně přístupná pro chodce i cyklisty, byla vyznačována přísně podle metodiky Klubu českých turistů a měla by se proto brzy objevit i v turistických mapách. Terénní práce byly v říjnu dokončeny a stezka předána za přítomnosti těch, kteří se na celém projektu po celý rok svým velkým nasazením podíleli (zejména skupina členů historické společnosti **VERITAS** z okolí, manažerem projektu byl br. Zdeněk Kulík, ředitel odborných zařízení **VERITAS** v Telči a Velké Lhotě u Dačic), k užívání. Její slavnostní

otevření proběhlo 15. května 2009 u příležitosti výjezdního zasedání mezinárodní konference „Žijeme v Evropě ve vzájemném respektu“ v Telči, pořádané historickou společností **VERITAS** u příležitosti 400. výročí Majestátu Rudolfova a předsednictví České republiky v Evropské unii. (Více informací o konferenci najdete v podzimním Hlase.)

Doufáme, že nová naučná stezka vedoucí oblastí, která dosud stála spíše ve stínu jiných turisticky atraktivních míst, se dočká svých pozorných návštěvníků – turistů, kteří se kromě příjemné procházky krásnou přírodou rádi ještě navíc dozvědí něco z historie daného regionu a ze života osobností, které krajinu v dobách minulých obývali.

Všem, pro něž je tento region naší vlasti příliš vzdálený, doporučujeme alespoň knihu *Setkání po dvou stoletích Evy Melmukové-Šašecí*. Jde o historickou beletrii, v níž autorka inspirována skutečnými událostmi rané toleranční doby dokumentuje na základě fiktivních rozhovorů s historickými postavami okolnosti a těžkosti spojené s přihlašovaním k evangelické víře v oblasti Velkolhotecka. „Setkání“ vycházela v 70. letech v ET–KJ na pokračování, pak byla vydána souhrnně ke dvoustému výročí od vydání tolerančního patentu v roce 1983 Synodní radou ČCE jako nesvázaná cyklostylovaná příručka. Najdete ji při troše štěstí ve sborových knihovnách nebo v digitální podobě na Internetu (<http://veritas.evangelnet.cz/html/librarcz.htm>).

Mgr. Miroslav Soukup, jednatel **VERITAS** ■

Upraveno podle článku M. Soukupa v ET–KJ (Evangelický týdeník Kostnické jiskry 93, 2008, č. 34, s. 3). 3× foto v textu: Žofie Vobrová.

29. seminář pro učitele a zájemce o dějepis, český jazyk a spol. vědy (Pardubice, 28/3/2009)

O rané církvi – Chápání heretiků v prvních staletích

■ ThDr. Jan Rokyta (farář Církve československé husitské v Pardubicích)

Přednáška pojednávala o vymezení křesťanské církve v prvních staletích našeho letopočtu vůči ostatnímu světu a pojetí tzv. kacířů v raném křesťanství s přihlédnutím ke stereotypu chápání heretika v církevních dějinách. Soustředí se především na učení církevních otců Tertulliana, Irenea z Lyonu, Aurelia Augustina a svatého Cypriána.

Autor přednášky se studiu tohoto tématu dále věnuje a připravuje rozsáhlejší odbornou studii. Ta bude publikována během několika let a bude obsahovat i informace zmíněné v rámci semináře. ■

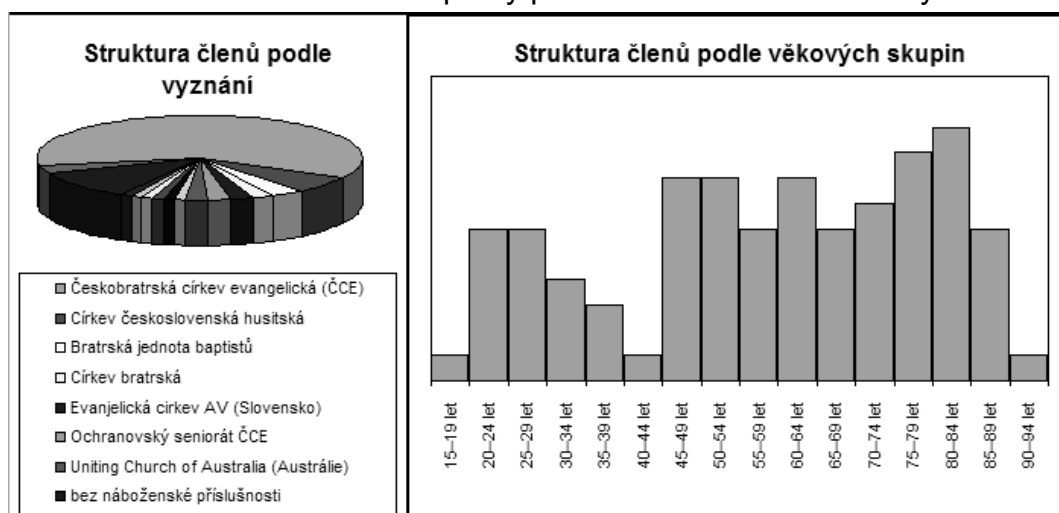
Společnost VERITAS na konci roku 2008

Na konci roku 2008 evidovala historická společnost **VERITAS** celkem 91 člena, (z toho v roce 2008 uhradilo příspěvky 67 z nich). Počet členů se meziročně snížil o 1. Jak vyplývá z tabulky a grafu, členstvo tvoří stále ve velké většině senioři. Nejméně členů je ve věkové skupině kolem 40 let. Z pohledu náboženského vyznání zůstává stále pravdou fakt, že **VERITAS** tvoří především příslušníci křesťanských denominací, zejména různých protestantských směrů (nejvíce členové ČCE s 60 %), menšina členů je konfesně nevyhraněná, nebo její náboženské vyznání neznáme. V loňském roce jsme zaznamenali mj. také jeden nový přístup ze Švýcarska.

Hospodaření společnosti **VERITAS** v roce 2008 skončilo schodkem ve výši cca 2 000 Kč. Byl kryt zůstatkem z předchozích let. Po odečtení závazků, jejichž souhrnná výše se oproti roku 2007 nezměnila, je zřejmé, že se jmění **VERITAS** ani v roce 2009 příliš nenavýšilo – hospodařilo se opět vcelku vyrovnaně.

Činnost během roku byla jako obvykle velmi bohatá. Konaly se dva semináře pro zájemce o dějiny české reformace v Pardubicích na jaře a na podzim, v květnu valná hromada, v červnu vzpomínkové shromáždění 21/6, v červenci soustředění mladých historiků (tentokrát bez zahraniční účasti). Celý rok se intenzivně připravovala střední část naučné stezky Cesta valdenské a české reformace. Stezka byla předána veřejnosti v rámci Putování do Velké Lhoty 25/10/2008. S proběhlými akcemi a dalšími důležitými informacemi byli všichni členové jako obvykle vyzorněni v časopisech společnosti **VERITAS** – Informačním bulletinu a Hlasu Střediska české reformace.

Ze zprávy pro valnou hromadu 2009 vybral M. Soukup ■

Statistika členstva společnosti VERITAS podle údajů k 31. prosinci 2008

Sledované hledisko	Ukazatel	Hodnota	Podíl %	Poznámka
počet členů	celkem	91	100%	
	kteří v roce 2008 zaplatili členské příspěvky	67	74%	
struktura podle pohlaví	muži	53	58,2%	
	ženy	38	41,8%	
struktura podle státní příslušnosti	Česká republika	85	93,4%	
	Slovenská republika	3	3,3%	
	Australský svaz	2	2,2%	
	Švýcarská konfederace	1	1,1%	
struktura podle náboženského vyznání	Československá církev evangelická (ČCE)	55	60,44%	
	Církev československá husitská	6	6,59%	
	Bratrská jednota baptistů	3	3,30%	
	Církev bratrská	2	2,20%	
	Evanjelická církev AV (Slovensko)	2	2,20%	
	Ochranovský seniorát ČCE	2	2,20%	
	Uniting Church of Australia (Austrálie)	2	2,20%	
	Eglise évangélique réformée du Canton de Vaud (Švýcarsko)	1	1,10%	
	Evangelická církev metodistická	1	1,10%	
	Náboženská společnost českých unitářů	1	1,10%	
	Římskokatolická církev	1	1,10%	
	Slezská církev evangelická AV	1	1,10%	
	obecně křesťanské vyznání	1	1,10%	
	bez náboženské příslušnosti	10	10,99%	
	náboženské vyznání neuvedeno	3	3,30%	
	struktura podle věku	věk nejstaršího člena	94	
věk nejmladšího člena		19		*1989
průměrný věk		59		*1949
věk prostředního člena (medián)		61		*1947
nejčtenější věk (modus)		77 a 84	4x a 4x	*1931 a *1924

Evangnet a internetové stránky společnosti VERITAS v zimě a na jaře 2009

Bratr jednatel se jako zástupce **VERITAS** v prosinci 2008 zúčastnil pravidelné valné schůze o. s. Evangnet, jehož je **VERITAS** členem. Počet individuálních a kolektivních členů Evangnetu se v roce 2008 příliš nezměnil. Evangnet v roce 2008 převedl svůj bankovní účet do Raiffeisenbank (jde o tzv. transparentní konto). Proběhla změna stanov podle usnesení minulé valné schůze. V průběhu roku byl zakoupen nový server, na němž funguje internetový portál www.evangelnet.cz (a kde jsou také umístěny webové stránky **VERITAS**). Během roku byla na novém serveru spuštěna nová grafika a některé nové funkce (vyhledávání sborů na mapě, seznamy farářů, kteří na sborech působili v minulosti apod.) Nově zvolený výbor byl pověřen rozdělením odměn programátorům portálu za jejich práci odvedenou v roce 2008 v úhrnné výši cca 40 000 Kč.

V uplynulém období byly webové stránky **VERITAS** aktualizovány jen velmi málo. Byl na ně umístěn podzimní Hlas, přidán odkaz na související server Husitství.cz a přidány pozvánky na nejbližší akce (buď organizované přímo **VERITAS**, nebo chystané některou spřátelenou organizací). Zajímavou novinkou je zařazení naší webové prezentace do projektu WebArchiv, který provozuje Národní knihovna ČR v Praze. Na základě usnesení výboru a podepsání smlouvy bude Národní knihovna několikrát ročně zdarma archivovat celé naše webové stránky a uchovávat je pro budoucí potřebu i kdyby třeba naše stránky nebo i celá **VERITAS** z nějakého důvodu zanikla. Přístup k archivovaným elektronickým materiálům bude ze studovny Národní knihovny. Naše stránky přistoupily do programu WebArchiv na základě konkrétní nabídky Národní knihovny, která je vyhodnotila jako

součástí českého kulturního dědictví. Staly se tak zároveň součástí České národní bibliografie.

V posledním období návštěvnost stránek **VERITAS** opět stoupá. V dubnu 2009 přesáhla 1 100 unikátních návštěvníků (dle IP adresy) za měsíc, tj. téměř 40 přístupů z různých počítačů denně. Jde o slušné umístění mezi stránkami s nekomerční (a nebulvární) tematikou, zaměřenými navíc na poměrně úzce specifickou problematiku církevních dějin. To navíc v době, kdy se historii obecně (a církevním dějinám ještě mnohem méně) přikládá obvykle minimální důležitost pro život lidí v současnosti a budoucnosti. (V celkovém počtu přístupů od založení stránek v roce 2002 bylo v současné době dosaženo již 34 000 přístupů.)

Miroslav Soukup, správce stránek ■

O čem mj. jednal výbor společnosti VERITAS na svých schůzích 11/10/2008, 17/1/2009 a 28/3/2009

- Do konce roku 2008 byly zaplacené a průčtovány náklady na realizaci střední části naučné stezky Cesta valdenské a české reformace. Náklady se vyšplhaly na 104 000 Kč, z toho necelých 80 000 Kč pokryla účelová dotace Jihočeského kraje. Vyčísleny v této částce nejsou nepočítané odpracované hodiny dobrovolníků, kteří ve svém volném čase a bez nároku na odměnu stezku připravovali (např. betonováním patek tabulí, vytvořením textů zastavení v českém a německém jazyce, grafickou sazbou obsahu panelů tabulí, montáží tabulí nebo značkováním stezky v terénu).
- Podzimní seminář **VERITAS** 2008 byl první, který doporučovalo učitelům Centrum celoživotního vzdělávání (CCV) Pardubice. Jde o krajské zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků v Pardubickém kraji. Stejným způsobem byla potenciálním vzdělávacím učitelům předána informace o jarním semináři. Přestože jsme zatím žádný zvýšený zájem učitelů o naše semináře nezaznamenali, budeme v této praxi pokračovat, aby se učitelé, kteří jsou hlavní cílovou skupinou seminářů, mohli třeba někdy v budoucnu zúčastnit – patrně tehdy, když bude téma natolik atraktivní, aby byli ochotni mu obětovat část volné soboty. (CCV samo pravidelně organizuje různá školení a vzdělávací kurzy, školení v oblasti humanitních věd jsou na Pardubicku v poslední době zastoupené vysloveně minimálně, přímo historické téma neměl ani jeden seminář v letošním školním roce.)
- 25/11–5/12/2008 se konala na Krajském úřadě kraje Vysočina v Jihlavě výstava o tolerančních modlitebnách na Vysočině. Její autorka ses. Mgr. Marta Procházková z Národního památkového ústavu v Brně si na ni zapůjčila z expozice v Památníku české reformace ve Velké Lhotě u Dačic sádrový model toleranční modlitebny ve Velenicích. (Ten je do Památníku dlouhodobě zapůjčen ze zrušeného Muzea Husova domu v Praze v Jungmannova ulici.) Před výstavou byl model odborně vyčištěn a opraven. Zároveň se zjistilo, že nejde o modle modlitebny z Velenic, ale z Veselí. Za bezplatnou opravu a upřesnění exponátu výstavy Česká reformace v evropském kontextu děkujeme.
- Výbor se obrátil s prosbou o právní konzultaci na právníka br. Mgr. Jana Bistranina, člena výboru o. s. Exulant. Šlo o výklad některých ustanovení stanov **VERITAS** a vyjádření k návrhu jejich novely, kterou výbor mínil předložit valné hromadě 2009. Dále jsme žádali o vyjádření s ohledem na zápis **VERITAS** v Živnostenském rejstříku a kvůli dodržování zákona o neperiodických publikacích (povinné výtisky apod.). Bratr Bistranin nám ochotně vyhověl a své rady nám poskytl bezplatně, za což mu patří velký dík.
- Na konci roku jsme byli konfrontováni s opětovným nedůsledným předáním agendy spojené s posudky učebnic, které vypracováváme pro Ekumenickou radu církví (ERC). Při další personální obměně pracovníků kanceláře ERC nebyla předána informace o postupu, jakým knihy mají být odesílány recenzentům. Vše se ale nakonec vysvětlilo,

nový pracovník svolil, že bude zavedené postupy respektovat. Od podzimu posudkovala ses. moderátorka učebnici literární výchovy z nakladatelství SPN, br. jednatel se obsáhle vyjádřil k netradičně pojaté učebnici dějepisu pro 7. ročník z nakladatelství FRAUS a také napsal posudek učebnice prvouky pro 3. ročník ZŠ z libereckého nakladatelství DIALOG.

- Ve Velké Lhotě u Dačic ukončil br. Josef Čudlý ekonomický pronájem tzv. dolní fary, kde po necelé dva roky provozoval turistickou ubytovnu.
- Všechny čtyři památkově chráněné objekty ve Velké Lhotě u Dačic (oba kostely a obě fary) byly během podzimu 2008 označeny měděnou tabulkou se státním znakem a nápisem kulturní památka. Stále řešíme problémy s chybným zápisem Evangelického tolerančního areálu (ETA) v centrálním rejstříku nemovitých památek. Nesprávně tam tato památka figuruje jako „evangelický kostel“. Ve spolupráci s vlastníkem budov – Farním sborem ČCE ve Velké Lhotě u Dačic – podnikneme nutné kroky k opravě.

Sjezd Kostnické jednoty – sdružení evangelických křesťanů, o. s., 2008

Bratr jednatel Soukup se jako soukromá osoba zúčastnil 63. sjezdu Kostnické jednoty (KJ) v Praze, konaného 8/11/2008. Kostnická jednota nemá ani po dvou letech od posledního sjezdu jasný přehled o svých členech. Jisté je, že vytrvale pracují čtyři Místní sdružení (Kolín, Kutná Hora, Lysá nad Labem a Uherské Hradiště). Individuálních členů má KJ velmi málo, kolektivní (sborové) vůbec žádné. (Vezmeme-li v úvahu, že minimální počet členů ke zřízení Místního sdružení KJ je 10, lze odhadnout přibližný počet členů KJ. Bude to maximálně 60–70 osob. Je proto možné konstatovat, že **VERITAS** se svými 90 členy KJ, tuto kdysi mnohasetčlennou organizaci, již počtem členů převýšila.) Největší starosti dělá Předsednictvu KJ vydávání Evangelického týdeníku Kostnické jiskry (ET–KJ). Právě jeho vydávání je hlavní náplní práce činovníků ústředí (Sekretariátu) KJ. Problém je v tom, že v současné době prodejní cena jednoho čísla (10 Kč) nepokrývá ani náklady na jeho výrobu, tisk a distribuci, která dosahuje výše 12,50 Kč. Náklad každého čísla se postupně snižuje, v současné době týdeník vychází ve 2 880 ks. Střídavá zadluženost a takřka nepřetržitě existenční ohrožení KJ po hmotné stránce je na denním pořádku. Jedinou pomocí jsou dary na tiskový fond, inzerce a placení členských příspěvků členů KJ alespoň ve schválené výši (v KJ platí výdělečně činní 250 Kč ročně, nevýdělečně činní 50 Kč).

Sjezd KJ v závěru projednal a schválil veřejné prohlášení sjezdu, text pozdravu adresovaného významným členům KJ a stanovil termín příštího volebního sjezdu 2009.

Výbor **VERITAS** se domnívá, že ET–KJ je periodikum, které vhodně přispívá hlavní náplni činnosti **VERITAS**: aktualizaci odkazu české reformace. Kromě toho redakce ET–KJ zařazuje bezplatně oznámení akcí pořádaných **VERITAS** na inzertní stranu, stejně jako ochotně otiskuje zprávy z našich akcí a další důležité informace (nové díly Edice tolerančních přihlášek apod.). Proto doporučujeme všem členům **VERITAS**, aby si ET–KJ předplatili, pokud tak již neučinili. Stejně vyzýváme i k aktivnímu zapojení do náplně novin – redakce ET–KJ ráda přijme a otiskne různé články, recenze publikací a zprávy z akcí, které mají vztah k evangelictví, protestantismu a reformaci. Navíc se tím může zatraktivnit obsah týdeníku, pozvednout jeho úroveň, následně i zvýšit jeho čtenost a možná i počet odběratelů/výtisků.

Adresa redakce ET–KJ sídlí v Praze 2 v Ječné ulici č. 19, PSČ 120 00. Telefonní spojení je na č. 224 919 607, emailové ET.KJ@tiscali.cz, bankovní 228961190/0300 u Poštovní spořitelny. ET–KJ je evidován u Ministerstva kultury pod registračním číslem E 365 a v systému ISSN 0139-505X. ET–KJ mohou získat také zdarma v elektronické podobě všichni uživatelé Internetu. Na webové adrese: www.evangelickytydenik.cz jsou volně ke stažení všechna v poslední době vydaná čísla ve formátu PDF.

Miroslav Soukup ■

Upozornění na nové publikace

- Macek, Ondřej (ed.): Po vzoru Berojských. Život a víra českých a moravských evangelíků v předtoleranční a toleranční době. Nakladatelství Kalich, Praha 2008, 599 s. ISBN 978-80-7017-088-5

Symposium, na jehož základě tento sborník vznikl, se konalo 7–8/12/2007 na ETF UK v Praze. Mělo název „Praxis pietatis haereticorum. Vnitřní život českých kacířů a jeho vnější projevy dvacet let před Tolerančním patentem a v prvním desetiletí existence tolerančních církví“. Příspěvky byly předem systematicky utříděny do logických skupin: I. Tajné evangelictví na území dnešního Rakouska, II. Prameny pro výzkum vnitřního života tajných a tolerančních evangelíků, 3. Místa bohoslužeb, IV. Toleranční střety, V. Regionální sondy.

Do sborníku přispěli významnou měrou také někteří členové historické společnosti **VERITAS**. Zásadní pro styl vědecké práce a výzkumu byl jistě příspěvek moderátorky **VERITAS** doc. PhDr. Evy Melmukové „Systém pramenného výzkumu existence, myšlení a způsobu života tzv. kacířů v českých zemích v období kolem vydání tolerančního patentu“. Autorka se věnovala pěti okruhům: 1. Významu důsledného studia pramenů pro poskytnutí seriózní odborné informace, 2. Základnímu metodickému postupu, 3. Hlavním zdrojům informací (zejména archivním fondům), 4. Konkrétním příkladům dokumentujícím základní metodický postup, 5. Porovnání jednotlivých sond k doplnění uceleného pohledu.

Člen výboru **VERITAS** ThDr. Petr Melmuk, Th.D., ve svém příspěvku „Kdo byli deisté a izraelité raně toleranční doby?“ otevřel dosud dostatečně neřešenou (nebo jen povrchně řešenou) otázku tzv. blouzniveckých sekt různého pojmenování v toleranční době. Na základě pramenného studia rekonstruoval vývoj zrodu pozdějšího „sektáře“ Václava Rambouska ze Spytovic (na Přeloučsku) i vývoj situace v oblasti největšího napětí, v níž žil.

Do regionálních sond přinesl nové poznatky nadějný příslušník mladé generace členů **VERITAS** Ondřej Srba, student studiu založil svůj článek „Pozdně situace evangelictví v oblasti historické společnosti příspěvku „Polabská spojka“ při předávání zprávy o tolerančích; konkrétně se věnoval po-

Ve sborníku dále najdeme protestantismu na území dnešního Leeb), zamyšlení nad zbožností v německých zemích (dr. Edita o rekonstrukci víry, myšlení a žiravských tajných evangelíků na konci 18. století (Mgr. Ondřej Macek). Další zajímavé příspěvky se týkaly míst bohoslužeb i různých regionálních sond.

Děk za to, že sborník mohl vyjít, patří zejména jeho editorovi, který se o zdárný průběh celé akce od počátku staral, doktorandu ETF UK Mgr. Ondřeji Mackovi.

K objednání v nakladatelství a knihkupectví Kalich, Jungmannova 9, 101 78 Praha 1, nebo na <http://kalich.evangnet.cz>.

FF UK. Na důkladném archivním předtoleranční a raně toleranční sboru Hrubá Lhota“. Jednatel naší Mgr. Miroslav Soukup ve svém blížil některé události a souvislosti ním patentu ve středních Čestavě Václava Jirmuse.

např. příspěvek týkající se tajného Rakouska (prof. ThDr. Rudolf exulantů z Čech a Moravy Štěříková) a jistě podnětný pokus tého náboženství českých a mo-

- Studia Comeniana et historica. Časopis Muzea J. Á. Komenského v Uherském Brodě 38, 2008, č. 80.

Tento odborný komeniologický časopis obsahuje ve svém č. 80 z roku 2008 zásadní článek moderátorky VERITAS dr. E. Melmukové: „Otázka kontinuity české reformace od počátku toleranční doby“. Jde o ohlášené pokračování článku z roku 2005 „Toleranční patent Josefa II. z roku 1781 a jeho publikace v Čechách a na Moravě“. Příspěvek se zabývá rozborem pojmu „česká reformace“. Autorka postupně vymezuje pojmy „církev“, „instituce“ a „zprostředkování“. Dochází pak k pomocnému rozlišení na základě určení církví jednotlivých typů. Typ A1 (neinstituční církev, bez prostřednictví) je specifický např. pro křesťanské sbory 1. století po Kristu, příp. ale také pro společenství české reformace v předtoleranční době. Typ A2 (neinstituční církev, se zprostředkováním) se týká např. předchůdců Svědků Jehovových za vedení Charlese Taze Russela. Typ B1 (instituční církev, bez prostřednictví) lze spojit s církvemi světové reformace (luterskou a helvetskou). Poslední z uvedených typů B2 (instituční církev, se zprostředkováním) je model odpovídající římskokatolické církvi dodnes.

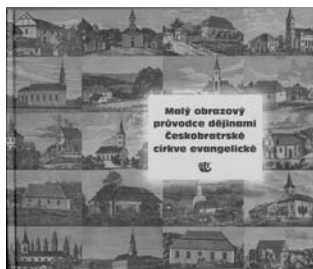
Na základě řady autentických archivních pramenů potom autorka rekonstruuje dva typy nárazu soustav na konci 18. století v českých zemích. První z nich (odlišnost církve typu A1 od církve typu B2) byl již dříve latentně přítomný po dlouhá desetiletí a byl v dané době pouze veřejně vyjádřen. Přesvědčení obou stran bylo navzájem neslučitelné.

Druhý náraz byl méně zřetelný, projevil se však zcela zákonitě po příchodu prvních pastorů. Byl to střet církevních soustav typu A1 a typu B1, týkal se odlišného chápání instituční a neinstituční církve; toto zjištění má jistě svou relevanci i pro rozhovor české reformace s reformací světovou.

Také další člen výboru **VERITAS** dr. Petr Melmuk přispěl do tohoto sborníku krátkou recenzí. Upozornil v ní na nedokončenou habilitační práci předčasně zesnulého teologa (a také fyzika), Švýcara s kořeny v rodu českých exulantů pro víru, Daniela Nevala. Recenze má název „Je Komenského ‚Vševěda‘ aktuální dodnes?“ S potěšením lze konstatovat, že nedokončená Nevalova habilitační práce byla přesto vydána v Curychu v roce 2007 pod názvem „Comenius‘ Pansophie. Die dreifache Offenbarung Gottes in Schrift, Natur und Vernunft.“ Jde o 285 stran textu, včetně bohatého přehledu literatury a pramenů. Kniha má pět kapitol (metodologie, předpoklady pansofie, trojí Boží zjevení, Komenského pansofie a hranice pansofie). Kniha obsahuje množství přehledných tabulek, autor se vždy vrací ke konkrétním dílům J. A. Komenského. Všem, kdo se chtějí zamýšlet nad úlohou člověka na tomto světě, nad snahou uspořádat lidské věci tak, aby mohly sloužit odvěkým Božím plánům, lze doporučit Nevalovu knihu o pansofickém myšlení Jana Amose Komenského.

- Fialová, Eva: Malý obrazový průvodce dějinami Českobratrské církve evangelické. Nakladatelství Kalich, Praha 2008, 88 s. ISBN 978-80-7017-091-5

Spojením dvou hlavních reformačních proudů, luterského (augsburského) a kalvínského (reformovaného), vznikla v prosinci roku 1918, bezprostředně po vzniku samostatného Československa, Českobratrská církev evangelická. V roce 2008 dovršila devadesát let své existence. K tomuto jubileu připravila PhDr. Eva Fialová, vedoucí archivu Ústřední hodnou obrazovou knížku většinou obrazového materiálu i zásad a ve všech obdobích, od tolerančního patentu do současnosti, tohoto protestantského společenství. Bohatý obrazový doprovod, pocházející vesměs z dokumentace ČCE (fotografie, mapy, dokumenty), provázejí obsahově hutné komentáře, které tak obrázky zařazují do celkového vývoje dějin církve. Před zrakem čtenářů se tak

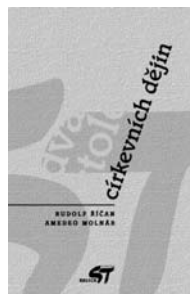
odvíjí film, jehož jednotlivé úseky skládají děj a vytvářejí ze střípků mozaiky plastický obraz církve jako křesťanského společenství trvajících a vyvíjejících se v čase.

Pro členy historické společnosti **VERITAS** je zajímavé i to, že autorka v knize sice nepoužila Edici tolerančních přihlášek, alespoň ale na s. 86 cituje webové stránky **VERITAS**, přesněji elektronickou podobu bibliografické příručky „Pomůcka ke studiu historie Českobratrské církve evangelické a jejích sborů“ z roku 1982, která je na nich umístěna.

K objednání v nakladatelství a knihkupectví Kalich, Jungmannova 9, 101 78 Praha 1, nebo na <http://kalich.evangelnet.cz>.

- Molnár, Amedeo – Říčan, Rudolf: Dvanáct století církevních dějin. Nakladatelství Kalich, Praha 2008, 416 s. ISBN 978-80-7071-064

„Podnětem k dějepiscectví je snaha zachovat budoucím pokolením paměť o tom, co se kdy událo a co kdy lidé udělali, a pohledem do minulosti, sledováním a sdílením života minulých pokolení získat zároveň to se v přehledných studijních textech někdejší profesori Komenského v Praze, Rudolf Říčan a Amedeo Prvním pěti stoletím křesťanské církve osmi stoletími. Nové knižní učebních textů (1973 a 1990) vychází odborné i laické veřejnosti, která historií křesťanské církve. Nově je

poučení pro současné i budoucí.“ O pokusili dva vynikající historikové, evangelické bohoslovecké fakulty Molnár. První část knihy je věnována církve, část druhá se zabývá Cestou vydání někdejších vysokoškolských vstříc neutuchajícímu zájmu široké postrádá spolehlivého průvodce připojen podrobný jmenný rejstřík.

K objednání v nakladatelství a knihkupectví Kalich, Jungmannova 9, 101 78 Praha 1, nebo na <http://kalich.evangelnet.cz>.

- Černohorský, Zdeněk – Kocáb, Alfréd: O proměnách v lidském čase. Vzpomínky na opravu chrámu. Farní sbor Českobratrské církev evangelické v Praze 1, Praha 2008, 60 s.

Nová brožura vydaná salvátorským farním sborem ČCE v sobě zahrnuje dvě stati. V historické úvaze PhDr. Zdeňka Černohorského, která je nazvána „*O proměnách v lidském čase*“, autor provádí čtenáře historií budovy salvátorského chrámu v průběhu staletí až do oprav v 60. a 70. letech 20. století. Druhou část tvoří „*Vzpomínky na opravu chrámu po jeho stavební rekonstrukci a znovuotevření v lednu 1996*“ br. Ing. Mgr. Alfréda Kocába, někdejšího evangelického faráře salvátorského sboru.

V dalších odstavcích této recenze se pozastavíme pouze u první části brožury, která je stručnou historickou črtou, opatřenou dokonce i 80 vysvětlivkami, odkazy na literaturu a poznámkami pod čarou (jsou ovšem umístěné ne dole na stránce, ale po straně hlavního textu). Bereme v potaz, že si autor dle předmluvy „*neklade za cíl dokonalost, především v pokoře před Nejvyšším*“,¹ nicméně se ve své 25stránkové úvaze dopustil v kapitole o tolerančním patentu a toleranční době několika věcných chyb a dokonce i určitých pochybení v metodice historického bádání, které nelze nechat bez povšimnutí.

Autor začíná dějiny salvátorského chrámu zeširoka od Jana Viklefa a Jana Husa a spolu s nimi i od dalších významných osobností české reformace. Historickou zkratkou se přenáší přes bouřlivé husitské období, zmiňuje Jednotu bratrskou a vynechává kutnohorský mír 1485 – první mezník plurality v Evropě, aby se dostal k Lutherově reformaci. Dále charakterizuje období 16. století, které bylo v našich zemích ze tří čtvrtin v režii habsburského vládnoucího rodu, včetně jeho snahy o rekatolizaci většinově protestantských Čech. V podkapitole rozebírající Majestát Rudolfa II. se autor poprvé

¹ Černohorský, Zdeněk – Kocáb, Alfréd: O proměnách v lidském čase. Vzpomínky na opravu chrámu. Praha 2008, s. 4.

dostává k pražským německým luteránům, s nimiž je stavba chrámu u Salvátora neodmyslitelně spojena. Na dalších stranách pak popisuje stavbu, která proběhla v letech 1611–1614, a také krátké období, kdy mohl kostel (spolu se zároveň založenou a vystavěnou luterskou školou) sloužit svým stavitelům k původně zamýšlenému účelu. Přitom autor cituje klíčovou a dosud nepřekonanou monografii o salvátorském chrámu v této době, studii Ferdinanda Hrejsy „U Salvatora. Z dějin evangelické církve v Praze 1609–1632“, která vyšla tiskem roku 1930. V popisu českého stavovského povstání z let 1618–1620 zdůrazňuje autor přirozeně zejména dopady neúspěchu povstání po Bílé hoře na německou luteránskou komunitu v Praze. Ty v sobě zahrnovaly především vypovězení jejich kazatelů ze země a zapečetění salvátorského chrámu. Další podkapitola líčí osudy kostela v době pobělohorské, kdy byl kostel v užívání římskokatolického řeholního řádu paulánů. Po zrušení jejich konventu v rámci josefínských osvícených opatření byl kostel přeměněn v mincovnu, která byla v provozu (s pětiletou přestávkou) do roku 1857. I potom byl chrám ve státním majetku, nebyl ale nijak využit a opuštěn chátral. Český luterský sbor jej v 60. letech 19. století odkoupil a po nutných stavebních úpravách navrátil v roce 1865 církevním účelům. V pozdější době chrám sloužil luterské evangelické církvi, která se v roce 1918 sloučila s helvetskou v Českobratrskou církev evangelickou.

Zastavme se nyní u podkapitoly č. 12,² v níž autor rozebírá „České protestantské dění po vydání tolerančního patentu“. Právě zde se dopustil pochybení. Již druhý odstavec této podkapitoly ukazuje na to, že autor při svém zpracování tematiky nepřistupoval odpovědně k základní odborné historické literatuře. Je pravdou, že pro svou črtu využil celkem 24 publikací z různé doby a různého zaměření, klíčové práce k toleranční době ze současnosti však v jeho seznamu chybí. Mí- Evangelíci v rané toleranční době z poloviny 90. let minulého sto- dlouhá léta zažitě povědomí formace v naší zemi a toleranční s fundovanou, nicméně novým toleranční doby) již překonanou evangelické církve v Praze v posledních 250 letech“ z roku ním zejména průlomový sborník v Čechách a na Moravě letí,³ který v mnohém změnil o předtoleranční církvi české re- době. Autor se spokojuje sice výzkumem (alespoň co se týče Hrejsovou prací „Dějiny české a ve středních Čechách 1927. Opět, jako na mnoha jiných místech, se proto dozvídáme pouze to, že se tajné protestantství projevovalo zvláště výrazně ve východních Čechách a na severní Moravě. O ostatních místech a centrech a zejména o jejich prameně doloženém propojení nezjistí čtenář z brožury po více než 10 letech od vydání onoho sborníku žel nic.

Nejvíce zkreslující je ale autorův rozbor ustanovení tolerančního patentu, otištěný na 18. straně. Autora tato analýza usvědčuje také z neznalosti církevního prostředí, problematiky konfesí atd., tedy z témat, která v ČCE probírají už konfirmandi. I v této brožuře se totiž objevuje oblíbené tvrzení z různých učebnic dějepisu naší současnosti, že toleranční patent z roku 1781 povolil nově v naší zemi existenci mj. i „katolické církve řeckého vyznání“.⁴ V patentu zmiňovaná církev „nesjednocených Řeků“ není přirozeně řeckokatolická, nýbrž samozřejmě pravoslavná církev. Ta se od řeckokatolické sice příliš neliší svým ritem, ale na rozdíl od ní je nezávislá na Římu a papeži. A toleranční patent zásadně předepisoval strpět v naší zemi takové církve, které nebyly podřízeny Římu. Řeckokatolická církev byla u nás legální již v době předtoleranční.

² Černohorský, Z. – Kocáb, A.: O proměnách v lidském čase. Vzpomínky na opravu chrámu. Praha 2008, s. 18–20.

³ Evangelíci v rané toleranční době v Čechách a na Moravě. Praha 1995 (svazky 1–4, 7–8), 1996 (svazky 5, 6), 423 s.

⁴ Černohorský, Z. – Kocáb, A.: O proměnách v lidském čase. Vzpomínky na opravu chrámu. Praha 2008, s. 18.

Nešťastně použité spojení, že byla Josefem II. povolena i „církve evangelická, luterského a helvítského“ vyznání“,⁵ navozuje zase dojem, že jde o pouze jednu církev, integrující směr německé a švýcarské reformace. Je samozřejmé, že helvítská a luterská církev byly od tolerančního patentu až do roku 1918 na sobě nezávislé a od sebe se lišící instituce. Své nepochopení konfesijní problematiky v tolerančním patentu autor zavrhuje na následující straně tvrzením, že „toleranční patent se výslovně zmiňoval o povolení pouze dvou vyznání“.⁶ Každému přitom musí být jasné, že pravoslavná, helvítská a luterská církev jsou dohromady tři a ne dvě.

Zcela zavádějící je text vysvětlivky č. 56, z něž se od bratra dr. Černoorského dozvídáme, že: „V [tolerančním] patentu se např. přikazuje, že katolická [sic!] modlitebna má být prostá, bez věží a zvonů.“⁷ Originální je také úsudek, že „Právo na štólu a na vedení matrik zůstalo katolickým farářům, kteří také rozhodovali o dosazování pastorů“.⁸ Netřeba snad ani dodávat, že modlitebna je diskriminační označení chrámů právě patentem tolerovaných evangelických církví a proto se na ně také vztahují všechna zmíněná (a také některá další) architektonická a lokalizační omezení. Patent ovšem používá v tomto bodě konfesijně diskriminační termín „akatolická“ modlitebna. Ten autor patrně později považoval za svůj překlep, který opravil a význam tím neúmyslně zcela obrátil. Pro dosazování pastorů a jejich potvrzení bylo třeba souhlasu nikoli místněpříslušného římskokatolického faráře, ale císařského úředního svolení prostřednictvím evangelické konzistoře. (Patent připouštěl, že by do obsazení konkrétního sboru pastorem mohla zasáhnout místní vrchnost, ovšem jen v případě, kdyby byla ochotná tohoto pastora platit stejně, jako přispívala římskokatolickému faráři. Pro autorovo tvrzení v textu patentu ovšem žádná opora není. Vysvětlivku č. 56 uzavírá pisatel citací již zmiňovaného Hrejsova díla z roku 1927. Citace je ovšem chybná, protože na uvedených stranách ani jedna z obou chyb není uvedena.

V pokračování hlavního textu autorovy historické úvahy na s. 19 je psáno, že českých luteránů bylo v toleranční době v Praze „poměrně málo. Vedle původní německé evangelické církve vojenské se utvářela od r. 1784 i česká evangelická církev civilní. Přes veškerá vzájemná nedorozumění se jim v Praze podařilo existovat vedle sebe.“⁹ V tomto bodě autor docela pomíjí existenci v roce 2006 nově vydané edice pramenů k toleranční době v městech pražských.¹⁰ V ní je rozkryto a z pramenů konkrétně doloženo nejen to, jaké členy měl první civilní pražský sbor a z jak širokého okolí Prahy pocházeli, ale je tam uveden i důležitý fakt, že němečtí luteráni byli připsáni na předních místech soupisu členů pražského českého sboru. Šlo samozřejmě o účelové a časově omezené spojení, aby čeští luteráni snáze dosáhli patentem předepsaného počtu a mohli vytvořit samostatný sbor. Tímto připsáním a poskytováním shromažďovacích prostor ale spolupráce německých souvěrců končila, platit pastora civilního sboru němečtí souvěrci nehodlali – patronát nad německým vojenským sborem a proto i starost o živobytí jeho pastora měl přece gen. Würmser, v jehož paláci na Malé Straně se také první shromáždění obou sborů konala. Pomnutí těchto skutečností činí obraz Prahy v toleranční době plošším a zmatenějším, což je samozřejmě jinak fundované stati jedině na škodu.

Nová brožura z pera Z. Černoorského a A. Kocába vhodným způsobem popisuje složité aspekty historického vývoje pražského evangelického kostela u Salvátora. Při uvádění do dějinných souvislostí jednotlivých období se autor dopustil řady chyb zejména v toleranční době. Jeho práce s prameny k této době pokulhává a metodiku historikovy

⁵ Černoorský, Z. – Kocáb, A.: O proměnách v lidském čase. Vzpomínky na opravu chrámu. Praha 2008, s. 18.

⁶ Tamtéž, s. 19.

⁷ Tamtéž, s. 18, pozn. 56.

⁸ Tamtéž, s. 18, pozn. 56.

⁹ Tamtéž, s. 19.

¹⁰ Přihlášky k evangelickým církvím na základě povolení tolerančním patentem v letech 1781–1782, země Čechy, Města pražská, Telč 2006.

práce nedodržel, když opomněl využít pro svou črtu odbornou literaturu s výsledky bádání k toleranční době z moderní doby a vydané edice pramenů. Přes všechnu kritiku je brožura psána celkem čtivě a srozumitelně a je samozřejmě určitým přínosem pro poznání církevních dějin naší země. To zejména v době, kdy některé sbory ČCE o zkoumání svých dějin vůbec nestojí, natož aby nechali je sepsat a vydat jako publikaci na své náklady.

Miroslav Soukup ■

- Filipi, Pavel (et al.): Malá encyklopedie evangelických církví. Nakladatelství Libri, Praha 2008, 250 s. ISBN 978-80-7277-378-7

Dějinný vývoj a současná podoba církví, které přímo či jen zprostředkovaně navazují na evropskou reformaci její svébytné anglikánské větve („evangelických církví“), představuje zejména pro laického s mnoha terminologickými i encyklopedie evangelických církví, vedením prof. Pavla Filipiho, je u představují od bouřlivých dob reformace – vlastně vůbec prvním materiál v této oblasti. Asi dvěma rozměrem nevelká, ale hutná a různé směry a proudy v Evropě, USA i na celém světě, notlivé církevní útvary a hnutí, a to středí. Vedle stručného úvodu a obsahu (s příslušnými odkazy na další hesla) obsahuje knížka i rejstřík osob s jejich stručnou charakteristikou a doporučenou literaturu. Nepříliš početný ilustrační doprovod (vesměs znaky jednotlivých církevních organizací a historické pohlednice) lze přičíst i na vrub toho, že k zobrazování měly evangelické církve vždy spíše odtazité postoj.

čtenáře značně nepřehledný terén věcnými úskalími. Malá kterou sestavil kolektiv autorů pod nás – přestože Čechy a Morava husitských fakticky jednu z kolébek pokusem utřídit značně různorodý stovkami hesel přibližuje tato informacemi nabitá publikace reformačního křesťanstva jeho naukové důrazy, jakož i jed- zejména s ohledem na české pro- výše zmíněného encyklopedického

K objednání v nakladatelství Libri, Na Hutmance 7, 158 00 Praha 5, nebo na <http://www.libri.cz>.

Pozvánky na nejbližší akce

- **Akce pořádané společností VERITAS:**

- 21/6/2009 18:00 Vzpomínkové shromáždění na Staroměstském náměstí (Staroměstské náměstí v Praze; úvodní proslovy, koncert, položení věnců k pomníku – u příležitosti 388. výročí poprav 27 představitelů českého stavovského odboje roku 1621.)
- 10–17/7/2009 14. pracovní soustředění mladých historiků (Telč; týdenní pobyt mládeže s ústředním tématem: **Církevní koncily v letech 1215–1965**. Přihlášky: na adresu veritas@evangnet.cz).
- 5/9/2009 3. Putování do Velké Lhoty u Dačic (zářijový výlet do Střediska české reformace s odpoledním naučným programem)
- 24/10/2009 10:00 30. seminář pro učitele a zájemce o dějepis, český jazyk a společenské vědy (ČCE Pardubice, Sladkovského 638; na téma „Mistr Jeroným Pražský. Život a dílo českého intelektuála pozdního středověku.“ Bude přednášet *Mgr. Ota Pavlíček*, doktorand HTF UK)

- **Občanské sdružení Exulant** (<http://exulant.evangnet.cz>) **nás zve na:**

- 20–21/6/2009 Evangelizační shromáždění Exulantu v Novém Městě pod Smrkem
- 9/8/2009 Setkání reemigrantů v Trpístech (u Stříbra)
- 3–4/10/2009 Výroční konference a valná hromada o. s. Exulant v Suchdole nad Odrou

- **Další pozvánky:**

- 6/7/2009 Tradiční shromáždění v Husinci u Prachatic a na Kalichu u Železného Brodu k počtě mučednické smrti M. Jana Husa v Kostnici roku 1415
- 18/9/2009 15:00 Přednáška Jiřího Justa, Th.D., k 400. výročí Majestátu Rudolfa II., kterou pořádá Místní sdružení Kostnické jednoty v Lysé nad Labem
- 16–18/10/2009 V. mezinárodní konference MORAVIAN v Suchdole nad Odrou, hlavní téma: David Zeisberger – Apoštol indiánů (viz webové stránky občanského sdružení Moravian: <http://www.moravian.cz>)
- 7/11/2009 64. (volební) sjezd Kostnické jednoty – sdružení evangelických křesťanů, o. s. (Praha, Ječná 19, modlitebna Evangelické církve metodistické)

Vydala pro informaci svých členů:

VERITAS – historická společnost pro aktualizaci odkazu české reformace, o. s.

kontaktní adresa:

Sídlíště 1436/17

289 22 LYSÁ NAD LABEM

☎ (+420) 607 645 333

Email: veritas@evangnet.cz

Internet: <http://veritas.evangnet.cz>

Členské příspěvky (roční minimální výše):

výdělečně činní 300 Kč/nevýdělečně činní, důchodci, studenti 150 Kč

Prodejní cena Informačního bulletinu pro nečleny: 20 Kč

Tištěná verze Informačního bulletinu: ISSN 1802-1182

On-line verze periodika na Internetu: ISSN 1802-1190

bankovní spojení: 160672631/0300

© **VERITAS 2009**